

ლერი ჩანტლაძე

ყოფიერების იბაჰი

კაცის გონებაში ტრადიციულად ნაირი „ჟანრის“ თემა და პრობლემა იყრის თავს. სავარაუდოა, რომ ყოველ მათგანს ერთი ენით და ერთი წესრიგით ვერ მიუდგები. მით უმეტეს, თუ მათი საგულდაგულო მოჩხრეკა ჩაიფიქრე. დიდი ჩაღრმავება არ სჭირდება იმის დადგენას, რომ მეცნიერულისგან პრინცი პულად განსხვავდება ყოველდღიური, საყველპურო ენა-მეტყველება. ასევე სხვადასხვა ნიუანსითაა გამიჯნული ფილოსოფია და თეოლოგიაც. ცალკე უნდა ითქვას სიტყვაკაზმული ლიტერატურისა და ხელოვნების ენის განსხვავებულ სტატუსზე.

ყოველდღიურობაში მოარული სიტყვების შინაარსი დაზუსტებას მოითხოვს. ეს ეხება უპირველესად თითქმის ყოველწამიერად ნამეორებ „სიმართლეს“. ამ სიტყვაში ერთდროულად ჩადებულია სამი განსხვავებული მნიშვნელობა: საკუთრივ სიმართლე, სისწორე და ჭეშმარიტება. ეს მაშინ, როცა ერთი – ზნეობრივი, მეორე – ფორმალურ-ლოგიკური და მესამე – გნოსეოლოგიური, ანუ უმაღლესი ცოდნისმიერი, გონისეული კატეგორიაა. როცა ამბობენ: მაგანი ლაპარაკობს, რასაც ფიქრობს ამა თუ იმ საგანზე ან პრობლემაზეო, ან როცა მოსამართლე მოწმეს ამუნათებს, რათა მან ილაპარაკოს მხოლოდ სიმართლე, სულაც არ ჰგონია, რომ მაინცდამაინც ჭეშმარიტი ვითარება დაფიქსირდება. ის მხოლოდ და მხოლოდ სიცრუის თქმისგან თავშეკავებისკენ მოუწოდებს მოწმეს.

რაც შეეხება სისწორეს, იგი მსჯელობის ფორმალურ წესრიგზე მიუთითებს და არ ევალდება სიმართლისა და შინაარსის გათვალისწინება. მაგალითისთვის შეგახსენებთ კატეგორიული სილოგიზმის ჯერ კიდევ არისტოტელედან მომდინარე ლოგიკურ ფორმულას: „თუ A არის B, ხოლო C არის A, მაშინ C არის B“. ახლა ეს ფორმულა საგნებზე „მოვთარგმნოთ“: „ადამიანი მოკვდავია, სოკრატე ადამიანია, მაშასადამე, სოკრატე მოკვდავია“. ეს მსჯელობა არა მარტო სწორია, ჭეშმარიტიცაა; მაგრამ მხოლოდ ფორმალური წესის დაცვამ შეიძლება აბსურდამდე მიგვიყვანოს: „ადამიანი მოკვდავია, სოკრატე უკვდავია, ე. ი. სოკრატე ადამიანი არ არის.“ ასე რომ, ფორმალური სისწორის დაცვა მსჯელობის ჭეშმარიტობისთვის აუცილებელია, მაგრამ აშკარაა, საკმარისი არ არის.

ხშირად ვხმარობთ სიტყვებს, რომელთა შინაარსისა და დანიშნულების ცოდნაში დარწმუნებულები ვართ, მაგრამ თუ კარგად ჩაუვლრმავდებით, აღმოვაჩინებთ, რომ ვითარება სულაც არ არის ასეთი. ყველას წაგვიკითხავს ან გაგვიგონია ლაიბნიცის ფრაზის ილიასეული შემოთავაზება: „აწმყო, შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავალისა“. ეჭვი არავის ეპარება, რომ სწორედ ასეა, თუმცა ერთი რამის დადგენა უადრესად რთულია, თუ საერთოდ შესაძლებელია. როგორ დავადგინოთ „აწმყოს“ ფარგლები: როდის იწყება, როდის „გაწარსულდება“ ან როდის დგება „მომავალი“? ფიზიკური თვალსაზრისით დროის სტატიკური დაფიქსირება გამორიცხებულია: დრო მომავლის წარსულად ქცევის უწყვეტი პროცესია. ნახეთ, რა კურიოზი გამოგვდის: წელს, თვეს, დღეს, საათს, წუთს რომ თავი ვანებოთ, ყოველ წამს ერთდროულად მომავალშიც ვართ, აწმყოშიც და წარსულშიც. ასე რომ, „აწმყოს“ შინაარსი ბუნდოვანი და დაუდგენელია.

ამ „მოთელვის“ შემდეგ უკვე შეგვიძლია მივადგეთ ჩვენი ესესე ძირითად ცნებას – ყოფიერებას, რომელზედაც გასულ საუკუნეში მარტინ ჰაიდეგერმა განაცხადა, რომ იგი ცნებათა შორის ყველაზე ბუნდოვანი და ბნელია¹.

¹ ჰაიდეგერის უმთავრესი ნაშრომი ამ თემაზე (Sein und Zeit, 1927) ხელმისაწვდომია ქართულადაც. იხ. მარტინ ჰაიდეგერი. ყოფიერება და დრო / გერმ. თარგმნა გურამ თევზაძემ; საქცრედაქტორი თამაზ ბუაჩიძე; საქ. მწერ. კავშ. არსებ. მხატვრ. თარგმნ. და ლიტ. ურთიერთ. მთ. სარედ. კოლეგია. თბ., 1989 (რედ.).

ეს ვითარება კიდევ უფრო „დააბნელა“ მარქსისტ-ლენინელების ფილოსოფიამ ყოფიერების შინაარსის უკიდურესი გამარტივებით: ყოველივე, რაც ცნობიერების გარეთ არსებობს, ანუ საგანთა და მატერიალურ მოვლენათა სამყარო, არის ყოფიერება, რომელიც აისახება ცნობიერებაში და განსაზღვრავს კიდევ მის შინაარსსა და ფუნდამენტურ პოზიციას. როგორც კი ამ დოგმატურმა იდეოლოგიამ პოზიციები დათმო, თავისუფლების ნიაშმა წამოგვიქროლა და „თვალეში გამოვიხედეთ“, ყოფიერების ეს ნეგატიური იგავი უარყვავით და სხვა ვარიანტების მოხილვას მივყავით ხელი.

ადამიანმა თავად უნდა დაადგინოს საკუთარი ყოფიერება, რომელიც მას იმთავითვე არ ეძლევა. „აობა“ (პეტრიწის ტერმინია)², რაობა – „ამგვარადყოფნა“ და „მუნყოფიერება“ (ყოველდღიური საზრუნავით გაჯერებული სოციუმი) უშუალო მოცემულობაა, მზამზარეულად, „უშრომელად“ მორთმეული. მასში ნულოვანია ჭეშმარიტი თავისუფლების მუხტი. ყოფიერება მიიღწევა მხოლოდ მუნყოფიერების საზრუნავისა და მაცდური „ჯადო-ნიბლისგან“ თავდაღწევით. აქვე უნდა ითქვას, რომ „დაკანონებული“ გამოთქმები: „საგანთა ყოფიერება“, „ცხოველთა ყოფიერება“ არაზუსტია. ყოფიერების დადგენა-მოპოვება ყოველი პიროვნების მიერ შემოქმედებითი პროცესის შედეგად მიგნებული (დადგენილ-მოპოვებული) ჯილდოა.

ყოფიერება, რაც მთლიან ადამიანს, Homo Totus-ს³ გულისხმობს, ბიოლოგიურ-სოციალურ სტრუქტურასთან ერთად აზროვნებასაც მოიცავს. მეტიც: შეიძლება საგანთა რეალობაში დაეჭვდე, მაგრამ აზროვნებისაში – შეუძლებელია. „ვანროვნებ, მაშასადამე, ვარსებობ“, – განაცხადა ლეკარტემ. მუნყოფიერებაში ყოფიერების მხოლოდ შესაძლებლობა, პოტენცია არსებობს, რაც ბოლომდე ასეთად დარჩება თუ მისი რეალიზაცია არ მოხდა. ამის გარეშე გამორიცხულია ინდივიდის პიროვნებად გარდასახვა. ყოფიერების დადგენის პროცესში იქმნება პიროვნება და შებრუნებით: პიროვნების დადგენის პროცესში იქმნება ყოფიერება. თუკი ამ თვალსაზრისს გავიზიარებთ, უნდა ვაღიაროთ, რომ ყოფიერება მხოლოდ და სწორედ ადამიანთანაა დაკავშირებული და ადამიანის გარეშე მის არსებობაზე ლაპარაკი ფუჭია.

ახლა უკვე შეგვიძლია შევეხოთ ყოფიერებაში დავანებულ ღირებულებებსა და „მნიშვნელობებს“, რომელთა სტატუსს განსაზღვრავს პიროვნება და შეიძლება არც იყოს საზოგადოებრივად სავალდებულო (თუმცა „დამთხვევაც“ არ უნდა გამოირიცხოს).

ამ მხრივ ყველაზე საკვანძო და მტკივნეული (შეიძლება ითქვას, გაურკვეველიც) სიკეთე-ბოროტების შინაარსის დადგენაა. ერთი რამ, რასაც დიდი ფიცი-მტკიცი არ სჭირდება, განსაზღვრავს ჭეშმარიტება: სიკეთე და ბოროტება უერთმანეთოდ არა მხოლოდ რეალურად არ არსებობს, არამედ თეორიულადაც შეუძლებელია. სიკეთის საზრისი ბოროტებაში ძევს. ანგარება უანგარობის საფუძველია.

ყოფიერების იგავში რომ გავერკვეთ, სიკეთის სტატუსი უნდა მოვიხილოთ. ცხადია, აქ გადამწყვეტი სიტყვა ქცევის მოტივაციამ უნდა იქნას. სიკეთის საფუძველში არჩევანის თავისუფლება ძევს. გამოთქმები: „ბუნების მრისხანე მოვლენები“, „„ავი ძაღლი“ „„კეთილი სპილო“ და ა. შ. მხოლოდ მეტაფორებად უნდა ჩაითვალოს. სიკეთე-ბოროტება მხოლოდ ადამიანურ გარემოში შეიძლება არსებობდეს. „სამყაროული ხელი“ ამ მხრივ სრულიად გულგრილია.

ერთი საკვანძო ნიუანსიც გასათვალისწინებელია: ბოროტება ყოფიერებაში თუ მხოლოდ საჩვენებელ-შესადარებლად გამოდგება და რეალური ძალა არა აქვს, ყოფიერების ძირითად განზომილებებს აზრი ეკარგება და არარად იქცევა. თუ ბოროტებასთან (სიკვდილი, ომი, ავადმყოფობა, ყაჩაღობა, თაღლითობა და ა.შ.) შეხვედრის რისკი არ არსებობს, სიკეთესა და ზოგადად, სიცოცხლეს საზრისი ეცლება. ეთიკურადაც სიკეთის საზრისი ბოროტებაშია. კეთილი „საქმე“ თავად „საქმეში“ კი არ ფიგურირებს, არამედ მის მკეთებელში. სხვანაირად, გვეყოლება არა „კეთილი“ კაცი, არამედ ე. წ. „სიკეთის ავტომატი“, რომელსაც ბოროტების ჩადენა უბრალოდ არ შეუძლია.

ამ მხრივ საინტერესო უნდა იყოს ილიასეული „პილპილმოყრილი მადლის“ ვერსია.

² იხ. ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი. ავტორი დამანა მელიქიშვილი. – თბ., 2010. ასევე <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=27&t=113> (რედ.).

³ „Ars totum requirit hominem“ – ეს ფრაზა ძველ ალქიმიკოსს ეკუთვნის. ეს სწორედ ის „HOMO TOTUS“-ია („მთლიანი ადამიანი“), რომელსაც ადამიანი ეძებს. ექიმის ძალისხმევა და პაციენტის ძიება იმ ფარული „მთლიანი“ ადამიანისკენ ლტოლვარობის მანიფესტაციაა მომავლის საქმეა. გზა მთლიანობისკენ საბედისწერაა, ოღონოზოლო და ცდომილებებით სავსე. ეს არის via longissima („უგრძესი გზა“), დაპირისპირებულ მხარეთა გამართიანებელი გზა, ბილიკი, რომლის ლაბირინთისებრი კლავილები გვადრწუნებს. სწორედ ამ გზით ვიძინებთ იმ გამოცდილებას, ძნელად ხელმისაწვდომს რომ უწოდებენ. მისი მიუწვდომლობა მის ძნელად მოპოვებაშია. ასეთი გამოცდილება მოითხოვს იმას, რაც ყველაზე მეტად გვაშინებს – მთლიანობას“. კარლ გუსტავ ოუნგი, „ფსიქოლოგია და ალქიმია“ (რედ.).

„ოთარაანთ ქვრივი გავიდა სოფლის ბაზარში, ერთი შოლტი საქლამზე ღორის ტყავი გადმოაღებინა მეღუქნეს, ექვსი პური მისცა, ტყავი გამოართვა და ისე მიახალა თავში მათხოვარას, რომ საწყალმა თვალზედ ხელი მიიფარა...“

- აჰა, შე არდასარჩენო, ამოისხი და ჩაცვი. იქნება ამოსხმაც არ იცოდე, შე დასალუპავო!
- რაო, ოთარაანთ ქვრივო, გემართა მგვისი, თუ რა არის? – ჰკითხა გათხვირულმა მეღუქნემ.
- მაშ არადა, მგვის თავის მზემ, ჩემს თავს პურს დავაკლებდი და მგვის ქლამანში მივცემდი, – იტყუა ოთარაანთ ქვრივმა“.

ხედავთ? „იტყუა“, რათა უანგარობა დამალოს. ასეა, სადაც სიკეთის სიბრტყეში კომუნიკაციები დარღვეულია, სიქველე შეიძლება სისულელედ მონათლოს. კიდევ ერთი: „მათხოვარას“ (ანუ ბოროტების – მათხოვრობის – ინსტიტუტის) არსებობის გარეშე ქვრივის „კეთილი საქციელი“ საერთოდ არ იარსებებდა.

ახლა დრო დადგა „ყოფიერების“ სტრუქტურის მოხილვა ვცადოთ.

ყოველ ცოცხალ არსებას მხოლოდ ერთხელ ეძლევა სიცოცხლის შანსი. მათ შორის ერთადერთი, ადამიანია დაჯილდოებული უნიკალური უნარით, დაფიქრების საგნად აქციოს საკუთარი არსებობა, ჩაუღრმავდეს ამქვეყნად მოვლინების აზრს (თუ უაზრობას), გაარკვიოს თავისი ადგილი სამყაროში. ერთი სიტყვით, დაადგინოს საკუთარი ყოფიერება და ამ ყოფიერების საზრისი. დამეთანხმებით, ფრიად რთული ამოცანაა. ამიტომ ადამიანთა უმრავლესობა თავს არ იტკივებს ჩამოთვლილ პრობლემებზე ფიქრით და ურჩევნია ცხოვრებისეული კომფორტის მისაღწევად მოიხმაროს სულიერი და ფიზიკური შესაძლებლობები.

ვნახოთ, რას ამბობს ამის თაობაზე ბლევ პასკალი: „კაცი უთუოდ ფიქრისთვის არის შექმნილი: ესაა მთელი მისი ღირსება და დანიშნულება. უპირველესი მოვალეობა კი ისაა, რომ კეთილგონივრულად იფიქროს. რაც შეეხება დასაწყისს, რასაკვირველია, თავის თავზე, თავის შემოქმედსა და თავის აღსასრულზე ფიქრით უნდა დაიწყოს. მაგრამ რაზე ფიქრობენ კაცი? ამაზე? არა, მათი საფიქრალი სულ სხვა რამეა: ტამფანდური, ცეკვა, სიმღერა, დროს ტარება, ომი, სამეფოს ხელში ჩაგდება და ა.შ., ისე რომ, ერთხელაც არ დაფიქრდებიან, არ ჰკითხავენ თავიანთ თავს: რას ნიშნავს იყო მეფე? რას ნიშნავს გერქვას ადამიანი?“

ზოგადად რომ ვთქვათ, ნებისმიერ პოზიტიურ შანსს გამოყენება უნდა, თორემ შანსი ბოლომდე შანსად დარჩება. იმისათვის, რომ ყოფიერების საზრისზე ჩავფიქრდეთ, აუცილებელია თავად ყოფიერების სიბნელის განათებისთვის ვიზრუნოთ. უნდა ითქვას, რომ ყოფიერება, სიცოცხლისგან განსხვავებით, იმთავითვე მზამზარეულად არ გვეძლევა. იგი უნდა მოვიპოვოთ, ყოველდღიური მუნყოფიერებიდან უნდა გავაღწიოთ (მცირე ხნით მაინც), ერთი თავით ავმადლდეთ და მივეახლოთ სულიერ და გონით ღირებულებებს.

როგორც ჰაიდეგერი ბრძანებს, მუნყოფიერების არეალს განაგებს ანონიმური დიქტატორი das Man, რომელსაც ხუნდებდადებული ვყავართ და გვაიბულებს ისე ვიფიქროთ და მოვიქცეთ, როგორც მას მოეპრიანება. დიქტატორს ნებავეს, რომ ადამიანი სადღეისო პრობლემებით იყოს დაკავებული, იფიქროს მიღებული სდანდარტების მიხედვით, ილაპარაკოს ჟარგონზე და, რაც მთავარია, ნიდაგ ანგარიშს უწევდეს საზოგადოებრივ აზრს, საყოველთაოდ მიღებულ წესებსა და ნორმებს.

თითქოს ამაში დასაძრახი არაფერია, მაგრამ თუ das Man-ის ფილოსოფიას ჩაუუკვირდებით, აღმოვაჩინოთ, რომ მან ჩაგვიხერგა ყოფიერების საზრისისკენ მიმავალი გზაშარა, ჩაგვიხშო შინაგანი, გონითი თავისუფლება. ფილოსოფიური ეჭვი, სკეპსისი ჩანაცვლა ყოფითი მოტივებით დასაძირკვლებული ეჭვიანობით. ამის საუკეთესო ლიტერატურული ილუსტრაციაა შექსპირის გამირების, ოტელოსა და ჰამლეტის პოზიციათა დაპირისპირება.

ოტელოს ეჭვიანობა ყოველდღიურობით, მუნყოფიერებით და das Man-ის მიერ თავსმოხვეული, ღირსების გამძაფრებული განცდისაგან გონებადბნელებული კაცის დოგმებითაა განპირობებული. ჰამლეტური სკეპსისი, „ყოფნა-არყოფნის“ მარადიული ეჭვის ნესტარი მის სულსა და გულს არასოდეს შეხებია. მიუხედავად ამისა, ორთავე ტრაგიკული პიროვნებაა და მათი ფინალიც ტრაგიკულია.

სკეპსისი, რომელიც ჰამლეტურ ყოფნა-არყოფნაში ფიგურირებს, ეჭვის ეს უკვდავი ჭია, ნიდაგ ფუთფუთებს კაცობრიობის დაფიქრებული ნაწილის სულში. ეს ჩვენი არსებობის, ყოფიერების კარდინალური პრობლემაა, რომელიც, მძაფრად ფორმულირებული, ასე გამოთქმის: „არის მხოლოდ

ერთი, მართლაცდა, სერიოზული ფილოსოფიური პრობლემა – თვითმკვლელობის პრობლემა“ (კამიუ). დანარჩენი ყველაფერი: სამყაროს განზომილებანი, გონების კატეგორიები და ა. შ. – მეორეხარისხოვანია. ადამიანი ერთადერთია ცოცხალ არსებათა შორის, რომელიც საკუთარ არსებობას, სიკვდილ-სიცოცხლეს პრობლემადა აქცევს.

უნდა ვიფიქროთ, რომ არასოდეს გაუქმდება კანტის მიერ დასმული სამი შეკითხვა: რა შემიძლია ვიცოდეს? (მეტაფიზიკა); რა უნდა ვაკეთო? (ეთიკა); რისი იმედი უნდა მქონდეს? (რელიგია). ამ ურთულეს საკითხთა გარკვევაში ვერ დაგვეხმარება მეცნიერება თავისი ლოგიკით, რაციონალური აზროვნებით. აქ, ალბათ, იგავმეტყველების იმედი უფრო უნდა გვქონდეს. იქნებ ხელოვნების იგავმა მიგვითითოს გზაზე, რომელმაც უნდა დაგვანახვოს შუქი ყოფიერების ბნელ გვირაბში. ხელოვნება ხომ ჩახერგილი სივრცის გახსნაა, თვალსაწიერის, ჰორიზონტის განათებაა, მნიშვნელობათა აღმოჩენა-დაფიქსირებაა, საზრისულ ლანდებთან ლაცაცია. პოეზია, მუსიკა, მხატვრობა ყოფიერების სიღრმეთა მიმნიშნებელია.

პოეზია, სიტყვის პლასტიკითა და სიმბოლური ხატებით, მუსიკასთან ორგანული შერწყმით, ცდილობს ყოფიერების იგავი მოგვითხროს, საგანთა მიღმა გადაგვახედოს.

ამის თაობაზე კასირერი წერს: „ხელოვნების მეშვეობით ფეხს შევდგამთ ფილოსოფიური სიბრძნის წმინდა ტაძარში. რომანტიკოსმა მწერლებმა თავიანთ ლირიკასა და პროზაში დაგვქმნეს განსხვავება პოეზიასა და ფილოსოფიას შორის როგორც არასაკმაო და ზერელე... თანამედროვე პოეტის უმაღლესი ამოცანაა ისწრაფოდეს პოეზიის ახალი ფორმებისკენ... ფილოსოფიის პოეზიად ქცევა და პოეზიასა – ფილოსოფიად – ასეთი იყო რომანტიკოსთა უმაღლესი მიზანი. პოეზია და ხელოვნება გახდა უნივერსუმის ნაირსახოვნებისა და სიღრმის აღმოძრენი ახალი ორგანო“.

აქ მინდა შევეკამათო ამ მსჯელობის ავტორს (იქნებ უფრო მის მიერ მითითებულ რომანტიკოსებს): ზედმეტი ტვირთი ხომ არ აკვიდეთ პოეზიასა და ხელოვნებას? ხომ არ აჯობებდა, ყოფიერების საიდუმლოს გამშიფრველის ნაცვლად მათთვის მეიგავის, მიმნიშნებლის სტატუსი მიგვენიჭებინა? მით უმეტეს, რომ ზოგიერთმა უმაღლესი ჭეშმარიტების მფლობელმა რომანტიკოსმა ქედმაღლურად დაუწყო მზერა დედაბუნებას, გამოაცხადა იგი თავისუფლებისა და ხელოვნების ბორკილად: „დაე, მაჩვენონ ბუნებაში მის მიერ შექმნილი ვენერა მილოსელის უკვდავი ტორსი ან ტიცციანის ტილოთა მომაჯადოებელი შეხამება. დაე, მაჩვენონ ბუნების მიერ შექმნილი პართენონი! დაე, წყალვარდნილების ხმაურში ან ტყის შრიალში ბახის ფუგა მომასმენინონ“ (კ. ერბერგი⁴).

კი, ბატონო, ბუნებას არაერთი „ნაკლი“ აქვს, ხშირად ზედმეტად „სასტიკი და დაუნდობელია“, დაიხ, ვერ “შექმნა” (?) მილოსელის ტორსი, მაგრამ გამოაქანდაკა ცხენის საკვირველი სილამაზისა და მომხიბვლელობის სხეული და თავი, საოცარი ხელოვნებით მოხატა პეპლების ფრთები, ნაირ-ნაირი ნადირ-ფრინველი, ამფიბიები, ყვავილები და ალპური მდელოები, მწვერვალები და კანიონები, ჩანჩქერები და ნაკადულები. რომელი ერთი უნდა ჩამოთვალო! ერთადერთი, რაშიც ბუნება, ალბათ, ადამიანთან „შეჯიბრში“ დამარცხდება, მუსიკაა. ბახის ფუგებისა და ბეთჰოვენის სიმფონიების ბადალი ხმოვანება, ცხადია, ბუნებაში არ მოიძევა, თუმცა... არის ერთი „თუმცა“: ყველა ინსტრუმენტი, რომელიც ადამიანის ხელით ხმიანობს (და თავად ადამიანიც) სწორედ ბუნების მასალითაა შექმნილი. შეიძლება ითქვას, რომ ბუნება ადამიანის საშუალებით „უკრავს და მღერის“.

ახლა პოეტურ იგავს მივხედოთ მცირე ხნით. თუ გურამიშვილის „დავითიანს“ გადავფურცლავთ, უხვად მოვიძევთ იგავმეტყველების მაგალითებს:

აჰხადეო ბადეო, თვალთა მიეც, ანდეო,
სცან ამ ლექსთა იგავი, თარგმნე, თუ გიყვარდეო!
ქრთილის პურის ქერქშია შიგ თათუხი ჩავდეო!
ქერქი გაფრცვენ, განავდე, შიგნით გულს კი სჭამდეო.

ცხადია, პოეტი ყოფიერების იგავზე (არაკ-ზღაპრებზე) ამავნილებს ყურადღებას: „მივჰყევ საწუთროს ზღაპართა, შევიქენ არაკოსანი“.

გურამიშვილის საწუთრო-ყოფიერების გულისგული ქრისტესთან, ანუ უმაღლეს ჭეშმარიტებასთან მიახლება-შერწყმაა. ეს რანაირად, რა გზით უნდა მოხდეს? აქ ლოგიკის, მწყობრი მსჯელობის

⁴ ერბერგი ფსევდონიმია. ნამდვილი გვარია სიუნერბერგი, კონსტანტინ ალექსანდრეს ძე (1871–1942) – რუსი პოეტი-სიმბოლისტი, ფილოსოფოსი-იდეალისტი, ხელოვნების თეორეტიკოსი.

ინსტრუმენტი უძლურია, მხოლოდ იგავი შეძლებს წაგვეშველოს, რათა გავეუგოთ პოეტის მედიტაციას. ხილული სამყაროს მიღმური რეალობის დასახასიათებლად და წარმოსადგენად არ არსებობს სხვა საშუალება, გარდა ამქვეყნიური საგნებისა და მოვლენებისა. როცა გვეუბნებიან, რომ სამოთხეში თხა და მგელი ერთად ძოვს, სრულიადაც არ ფიქრობენ, რომ ეს რაღაც რეალობაა. ესაა მინიშნება-სიმბოლო-იგავი საყოველთაო შერიგებასა, სიყვარულსა და სიამტკიბილობაზე.

ჩემი აზრით, გალაკტიონისეული „ნაწვიმარ სილაში ვარდი“ სწორედ მიღმურ რეალობაზე მინიშნება, სამოთხისეული ზმანებაა.

რაც შეეხება ქრისტესთან ანუ ჭეშმარიტებასთან დავითისეულ შერწყმას, ამას მხოლოდ უკიდევანო სიყვარულზე დამყნობი ექსტაზის გზაზე დგომა შეგაძლებინებს. აქ გამორიცხულია მხოლოდ ხორციელი გრძნობა-სიყვარული, თუმცა ყოველ ნაბიჯზე წავაწყდებით პოეტის აჯას ქრისტეს მიმართ: „ღვთისგან ვითხოვ, არ გამყაროს მე მის სიყვარულსა“. გურამიშვილის „ზუბოკის“ იგავში, რომელიც იწყება რეალურ ლამაზ ქალთან შეხვედრით და მისი შეყვარებით. მაგრამ როცა მუხლმოყრილი პოეტის თავში კეტისცემის სტრიქონებს მივადგებით, ვხვდებით, რომ ვითარება სულაც არ ასახავს ყოფით რეალობას, რაც მალევე დასტურდება ქრისტეს ხატის ჩანაცვლებით⁵.

იმ ჩემისა საყვარლისა სამსახური მსურსა,
აჰა, მისთვის გამიჯნურდა, გული მისთვის ხურსა,
იმედი მაქვს, რასაცა ვსთხოვ, მომცემს, არა შურსა,
უკვდავების წყალს მიბოძებს, ცხოვრებისა პურსა.
ღვთისგან ვითხოვ, არ გამყაროს მე მის სიყვარულსა,
სხვას უკეთესს ვის ვიშოვნი სილამაზით სრულსა?
ჩემის სიყვარულისათვის სცემეს ხელშეკრულსა,
სახით ვხედავ ჩემთვის მკვდარსა სისხლით გაბასრულსა.

აწ, შენ, ჩემო საყვარელო, იმყოფები სადა?
ქვეყნად შენგან უკეთესი მე არავინ მყვანდა.
ქვესკნელსა ვარ, ვერა გხედავ, მეგულები ცადა;
გეაჯები, ნუ გამწირავ, წამიყვანე მანდა!

აქვე უნდა ვახსენოთ დავითის შედევრი „მოთქმა ხმითა თავბოლო ერთი“, რომლის ყოველ სტროფს ამთავრებს რეფრენი: „დიდება მოთმინებასა შენსა, უფალო იესო!“ – რომელსაც მრავალჯერებულ იობთან გადავყავართ. ასეთი ბიბლიური წიაღსვლები გურამიშვილთან უხვადაა და ამიტომაც ადვილად მოსაძებნი. ამავდროულად ყოველი პარალელი უაღრესად თავისთავადი, ძნელად შესაცნობი პოეტური აზროვნების წესითაა შექმნილი. აი, როგორ „ეხმაურება“ დავითის საყვედური უფლის მიმართ იობისას.

შენ შემქმენ და შენ დამბადე,
თვალთა დამაფარე ბადე,
საჭვრეტლად შემექენ ძნელად,
შემქნინარ ჭკვით საძებნელად!
გეაჯები, მზეო, ღირს მყო.
ეს წყალობა შენ მე მიყო.
მიხილე მე ბრმასა თვალთ,
მაცნობე სვლად გზა და კვალი!⁶

ახლა კი სკეპტიკოსთა სკოლის მეთაურის პირონის შეგონებას შევასხენებთ: ყოველთვის მოიძებნება მოცემული მსჯელობის საპირისპირო და მისივე ტოლფასი მსჯელობა. ამიტომ, **ვერიდლოტ კატეგორიულ განცხადებასა და მტკიცებას.** უმჯობესია ასე ვთქვათ: ვფიქრობ, ჩემი

⁵ „ზუბოკა“ დღემდე იწვევს მეცნიერთა მოსაზრებების სხვადასხვაობას. დავითის მიერ მოთხოვილ გამიჯნურების ამავში ცხოვრებისეული, პოეტური და მისტიკური ერთმანეთში დიდი ოსტატობითაა გადაწერილი (რედ.).

⁶ საილუსტრაციოდ მოგვყავს რამდენიმე ამონარიდი იობის წიგნიდან: 10, 2: ვეტყვი ღმერთს: ნუ მადანაშაულებ! მაცოდინე, რისთვის მეღავეები? 10, 8–9: შენმა ხელებმა გამომსახეს და შემქმნეს მე ყველაფერთან ერთად, რაც გარს მარტყია, და შენვე გამანადგურე. გაიხსენე, თინისგან რომ შემქმენი და მტვრად რომ მაქცევ! 13, 3: მაინც მინდა ველაპარაკო ყოველადღლიერს და მსურს მოვასხენო ჩემი სამხილი. 13, 22: მიხზე და მოვიგებ, ან მე ვილაპარაკებ და შენ მიპასუხე. 29, 2–3: ნეტავ ისე ვიყო, როგორც იმ წარსულ თვეებში, როცა ღმერთი მიფარავდა მე! როცა მისი ლამაზი მინათება თავზე და მის შუქზე დავდიოდი ბნელში! 31, 4: განა არ ხედავს ის ჩემს გზებს და არ ითვლის ყოველ ჩემს ნაბიჯს? (რედ.).

აზრით, ალბათ, დასაშვებია, შესაძლებელია, სავარაუდოა და ა. შ.

მართლაც, კატეგორიული, თავდარწმუნებული მტკიცება, როცა დაკვირვება (ცდის დაყენება) პრინცი პულად შეუძლებელია, არადამაჯერებელია. ამიტომ იგავებით უნდა დაკვირვებულდეთ. „უკვდავებაზე ლეგენდები უნდა ვთხზათ“; – მოგვიწოდებს პლატონი.

ყოფიერებაში უმთავრესი მისი საზრისის ძიებაა. რაიმეს საზრისი კი უსათუოდ მის გარეთ უნდა ვეძიოთ. რა თქმა უნდა, არსებობს სხვადასხვა საზრისული ორიენტირი, რომელთა მოხმობა (დასაბუთებაზე რა მოგახსენოთ) სრულიად დასაშვებია.

ილია მართლიდან მოყოლებული ქართველი საზოგადოება მეტ-ნაკლებად დამუხტული იყო ღვთის, ქვეყნისა და ერის მსახურების ფრიად კეთილშობილური იდეით: „მამული, ენა, სარწმუნოება!“ ამ ლოზუნგში უფლის მსახურების ფაქტორი, როგორც ხედავთ, პირველ ადგილზე როდია. ალბათ, ეს არცაა გასაკვირი, ვინაიდან ქვეყანა და ერი ფიზიკური გადაშენების საფრთხის წინაშე იდგა. ყოფიერების საზრისული ორიენტირები, როგორც ყველაფერი ამქვეყნად, ჩანაცვლებას ექვემდებარება.

არანაკლებ რეიტინგულია კაცობრიობის სამსახურის ორიენტირი. მაგალითისთვის გამოგვადგება ალბერტ შვაიცერი, უნიკალური ნიჭიერებისა და ზნეობის პიროვნება, დიდებული მუსიკოსი, არაერთი მეცნიერების დოქტორი (მათ შორის, მედიცინის), თავგადასხვადი ქველმოქმედ-მისიონერი. თავისი შემოსავალი, დრო და ჯანმრთელობა აფრიკელ აბორიგენებს შესწირა და სამუდამო განსასვენებელიც იქვე პოვა.

და მაინც უმაღლეს ორიენტირად მიიჩნევა ჭეშმარიტების მიგნებისკენ (უფლისკენ) ლტოლვა. რაღა თქმა უნდა, ეს უკანასკნელი ყველაზე ღირებულია, მაგრამ მისაგნებადაც ურთულესი.

ვაპირებ ჩამოთვლილი ორიენტირებისკენ მსვლელობისგან თავშეკავებას და ჯერჯერობით გთავაზობთ ყოფიერების საზღვრებში ჩაკეტილ ვარიანტს: ყოფიერების საზრისი არის შემოქმედება ანუ მცირეოდენი პერიფრაზით: ყოფიერების ფუნდამენტური დახასიათება არის შემოქმედება.

ვერძნობ საქმეში ჩახედული კაცის ჩაცინებას: იქნებ მოკლედ მაინც გავგარკვიო, რას გულისხმობ შემოქმედებაში, ან რას უპირებ ყოფიერების საზრისს, საბოლოოდ ჩაკეტილად აცხადებ მარადისობაში გასასვლელ კარს თუ არა?

ყოფიერებისა არ იყოს, ვინც შემოქმედებას მიადგება, ეჭვიც არ ეპარება, რომ მშვენივრად ესმის ამ სიტყვის შინაარსი. ყოველ შემთხვევაში, ვიწრო ღეფინიციის არსებობა-არარსებობას, ამ შემთხვევაში არავითარი პრინცი პული მნიშვნელობა არა აქვს. როცა ვამბობთ, სოკრატე ბრძენთაბრძენია, რუსთაველი გენიოსია, ბეთჰოვენი ზეადამიანურია, გალაკტიონი პოეტების მეფეა და ა. შ., ერთ რამეს ვგულისხმობთ: ისინი დიდი შემოქმედნი არიან. სადავოც არაფერია. დავა და კამათიც რომ ატყდეს, დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, ღეფინიცია ვერც ვერაფერში დაგეხმარებათ.

პოზიტიური თავისუფლების ენერგიით დამუხტული შემოქმედისთვის ყოფიერების ჰორიზონტი განათებულია, იგი ნიადაგ მნიშვნელობს. შემოქმედს შეიძლება ხელშესახებად დადგენილი საზრისი არ გააჩნდეს, მაგრამ ექნება ერთი შეხედვით პარადოქსული განცდა უსაზრისობის შეუძლებლობისა. საზრისი უსათუოდ უნდა არსებობდეს, მაგრამ მასთან მისვლა და დაუფლება (ჯერჯერობით) შეუძლებელი ჩანს. შეიძლება არც იყოს საჭირო (არ გაგიკვირდეთ!)

გავახსენებთ გალაკტიონის ფილოსოფიური ექსტაზით გაჯერებულ სტრიქონებს:

„რაც უფრო შორს ხარ, მით უფრო ვტკბები!
მე შენში მიყვარს ოცნება ჩემი...
ავადმყოფ გულს სურს, რომ მას ოცნების
თეთრ ანგელოზად ევლინებოდე...
ოღონდ მჯეროდეს მე ჩემი ბოდვა
და სიყვარულის დღესასწაული“.

შემოქმედების პროცესში ხდება მძაფრი ენერგიის ნაკადის შესრუტვა ყოფიერების სიღრმეებიდან და ემპირიულ ყოველდღიურობაში იკვეთება ნათელი პარადოქსი „მზიანი ღამისა“.